

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060305

DOM
2016-04-13
Stockholm

Mål nr
M 8164-15

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Umeå tingsrätt, mark- och miljödomstolen, dom 2015-08-28 i mål nr M 1428-14, se bilaga

KLAGANDE

Länsstyrelsen i Norrbottens län

MOTPART

Storträsk Grus & Makadam AB

SAKEN

Täktverksamhet på fastigheterna X och Y i Kalix kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Med ändring av mark- och miljödomstolens dom fastställer Mark- och miljööverdomstolen Länsstyrelsens i Norrbottens län, miljöprövningsdelegationen, beslut den 20 maj 2014 i ärende nr 551-3692-14.

Dok.Id 1268617

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00-15:00
		E-post: svea.avd6@dom.se www.svea.se		

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Länsstyrelsen i Norrbottens län (länsstyrelsen) har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen, med ändring av mark- och miljödomstolens dom, fastställer miljöprövningsdelegationens inom länsstyrelsen i Norrbottens län beslut.

Storträsk Grus & Makadam AB (bolaget) har motsatt sig ändring.

UTEVCKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Länsstyrelsen har till stöd för sin talan framfört i huvudsak följande. Den sökta täkten ligger inom ett område som enligt Naturvårdsverkets råd och riktlinjer klassats som ett område med särskilt stort värde som normalt inte kan upplåtas för täktverksamhet.

Tillgången på naturgrus är begränsad. För att få tillgodogöra sig naturgrus krävs det att det sker på ett sätt som är långsiktigt och förenligt med god hushållning.

Prövningsmyndigheten ska överväga om annat material kan användas istället och den sökande måste också visa att det finns ett objektivet behov av materialet som ska brytas. Behovet ska inte gå att tillgodose med redan befintliga täkter. En ansökan kan avslås med motiveringen att behovet kan täckas med material från en annan täkt. För att så ska kunna ske måste dock den redan öppnade täkten vara ett reellt alternativ med hänsyn bland annat till dess lokalisering.

Någon utredning från bolagets sida om vilket behov som finns av specialsand har inte presenterats. Uttaget från aktuell täkt har varit förhållandevis lågt och länsstyrelsens bedömning är att det inte finns något större behov av specialsand inom täktens avsättningsområde. Behovet i området tillgodoses dessutom av en annan täkt, den så kallade Pitholmstäkten. Tillståndet för den täkten medger uttag av en miljon ton naturgrus under en period om fem år. Pitholmstäkten är en sådan täkt som är ett reellt alternativ till den verksamhet som bolaget nu har ansökt om.

Bolaget har inte visat att det finns ett objektivet behov av att använda naturgrus i den omfattningen som överstiger vad miljöprövningsdelegationen har tillåtit. Tvärtom

visar det som framkommit i målet att ett sådant behov saknas. De rapporter som bolaget hänvisar till riktar in sig på en annan fråga och rör främst mindre naturgrustäkter för exempelvis sandning av vägar i närområdet.

Bolaget uppgav under synen i mark- och miljödomstolen att de avser att överlåta delar av tillståndet till BDX Företagen AB. Den sökta mängden har därmed anpassats för att möjliggöra en överlåtelse.

Bolaget har anfört i huvudsak följande. Det är inte fråga om en nyetablering av täkt. Det har bedrivits täktverksamhet på området sedan 1960-talet i olika omfattning. Innan nu aktuell ansökan lämnades in till miljöprövningsdelegationen samrådde bolaget med länsstyrelsen. Trots att bolaget tagit hänsyn till de åsikter som länsstyrelsen framförde vid samrådet har endast en mindre del av den ansökta volymen beviljats.

Den sand som levereras från Pitholmstakten används i huvudsak för andra ändamål än vad sanden från nu aktuell täkt kommer att användas till. Det finns ett behov av att utvinna material från takten. Kalix kommun har uppgett att det är svårt att få tag på filtersand av god kvalitet. Det material som blir över vid tillverkningen av pann- och filtersand kan användas för till exempel halkbekämpning eller betongtillverkning.

Bolaget har investerat i en omfattande sorteringsutrustning för att kunna utvinna och filtrera materialet.

Pann- och filtersand kan inte ersättas med annat material. Att det är brist på naturgrustäkter går också att utläsa ur SGUs rapport 2011:10 "Ersättningsmaterial för naturgrus – kunskapssammanställning och rekommendationer för användningen av naturgrus". Av rapporten framgår bl.a. att Tornedalen är en bristregion. Vidare framgår att mindre täkter kan fortgå om de miljövärden som hotas är små även om materialet inte fullt ut motsvarar något utpekat behov. Mark- och miljödomstolens bedömning att beviljad mängd inte kan anses medföra så omfattande ingrepp i naturmiljön att kvarvarande del av åsen skulle sakna värden ur naturmiljösynpunkt är riktig.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Mark- och miljööverdomstolen har endast att bedöma vilken mängd naturgrus som ska få tas ut ur den aktuella täkten.

Om en täkt av naturgrus kräver tillstånd eller anmälan får täkten inte komma till stånd bl.a. om det med hänsyn till det avsedda användningsområdet är tekniskt möjligt och ekonomiskt rimligt att använda ett annat material (9 kap. 6 f § miljöbalken). Vid den prövningen bör man beakta dels om det är möjligt att använda ett annat material, dels om tillgången på naturgrus från redan öppnade naturgrustäkter i närheten kan tillgodose behovet. För att en ansökan ska kunna avslås med motiveringen att behovet kan tillgodoses från en redan öppnad täkt bör den täkten vara ett reellt alternativ med hänsyn till t.ex. dess lokalisering. Det är sökanden som måste visa att det finns ett objektivt behov av att använda naturgruset (se prop. 2008/09:144 s. 17 och 26). Det ska således ske en behovsprövning och verksamhetsutövaren har att visa det objektiva behovet av materialet (se MÖD 2010:6 och MÖD 2010:22).

I nu aktuellt mål har bolaget angett att det finns ett behov av det material som ska brytas och att det inte kan tillgodoses från redan öppnade täkter. Bolaget har vidare angett att visst material, främst pann- och filtersand, inte går att ersätta med annat material. Till stöd för detta har en rapport från SGU getts in.

Av rapporten framgår att denna kan utgöra en bakgrundsbild vid en bedömning av bristområden men att den inte kan användas för detaljerade studier i en region. Någon annan utredning som styrker behovet av naturgrus och de specifika produkter som bolaget avser att sälja har inte presenterats från bolagets sida.

Med hänsyn till bristen på utredning finner Mark- och miljööverdomstolen att bolaget inte har visat att det finns ett behov av ett större uttag av naturgrus än det som miljöprövningsdelegationen har medgett i sitt beslut. Länsstyrelsens överklagande ska därför bifallas och miljöprövningsdelegationens beslut fastställas.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsrådet Per Sundberg, tekniska rådet Mikael Schultz, hovrättsrådet Margaretha Gistorp, referent, och tf. hovrättsassessorn Marie Eiderbrant.

Föredragande har varit Mathilde Ramel

UMEÅ TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2015-08-28
meddelad i
Umeå

Mål nr M 1428-14

KLAGANDE

Storträsk Grus & Makadam AB

Ombud: M H

MOTPART

Länsstyrelsen i Norrbottes län

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsens i Norrbottes län, miljöprövningsdelegationen, beslut den 20 maj 2014 i ärende nr 551-3692-14, se domsbilaga 2

SAKEN

Täktverksamhet på fastigheterna Kalix X och Y

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen ändrar miljöprövningsdelegationens vid Länsstyrelsen i Norrbottes län beslut på så sätt att det uttag av sand och grus som får ske på fastigheten Y i Kalix kommun bestäms till högst 115 000 ton, inklusive på fastigheten befintligt upplag på ca 32 000 ton. Uttaget får ske på område inom de rödmarkerade nivåkurvorna på den till domen bifogade exploateringsplanen 2015-06-01, ritning nr A3, se domsbilaga 1. Uttag får ske lägst till nivå +90 meter och täktbotten ska följa intilliggande asfaltsvägs höjder, +90--+91 meter.

Miljöprövningsdelegationens beslut står i övrigt fast.

Dok.Id 229190

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 138 901 04 Umeå	Nygatan 45	090-17 21 00 E-post: mmd.umea@dom.se www.domstol.se	090-77 18 30	måndag – fredag 09:00-12:00 13:00-15:00

BAKGRUND

Målet gäller en befintlig grus- och sandtäkt på fastigheten Kalix Y. Enligt vad som framkommit i målet har täktverksamhet bedrivits på platsen sedan 1960-talet, och då även på grannfastigheten Kalix X. Täktområdet på grannfastigheten är dock efterbehandlat sedan länge. Täktområdet ligger inom ett naturvärdeklass 1-område. Det senast meddelade lagakraftvunna täkttillståndet för Storträsk Grus & Makadam AB (bolaget) meddelades i oktober 2009 och medgav ett uttag om 32 000 ton inom den egna fastigheten Y. Beslutet gällde till utgången av år 2011. Under år 2011 ansökte bolaget om tillstånd till ett uttag på 676 000 ton. Ansökan avslogs dock både av miljöprövningsdelegationen (MPD) vid Länsstyrelsen i Norrbottens län och, efter överklagande av bolaget, av mark- och miljödomstolen.

Bolaget ingav i september 2013 en ny tillståndsansökan till MPD. Den nya ansökan avsåg tillstånd till uttag av 290 000 ton grus och sand inom både den egna fastigheten och grannfastigheten X. Ansökan avsåg även tillstånd till mellanlagring av avfall. Av handlingarna framgår att täktbotten på den egna fastigheten ligger på som lägst nivån +90 meter och att den tänkta brytningsnivån var +88 meter, vilket enligt ansökan var en meter över grundvattennivån.

MPD meddelade i beslut den 20 maj 2014 bolaget tillstånd dels att bedriva täktverksamhet avseende uttag av högst 50 000 ton grus och sand inom ett avgränsat område på den egna fastigheten Y och intill en lägsta nivå på +92 meter, dels till uppställning och drift av kross- och sorteringsverk på fastigheten. Något tillstånd till täktverksamhet på grannfastigheten X gavs däremot inte. I beslutet angavs att i den mängd som får brytas och tas ut ingick tidigare uttagna mängder grus och sand som finns i upplag. Det befintliga upplaget ligger på bolagets egen fastighet och omfattar ca 32 000 ton.

Bolaget har överklagat MPD:s beslut av den 20 maj 2014 till mark- och miljödomstolen.

YRKANDE M.M.

Bolaget har yrkat – som talan slutligen bestämts – att mark- och miljödomstolen lämnar bolaget tillstånd att på den egna fastigheten Y och grannfastigheten X ta ut sammanlagt 290 000 ton grus och sand, vilken mängd inkluderar det befintliga upplaget på ca 32 000 ton.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har motsatt sig ändring av MPD:s beslut.

Mark- och miljödomstolen har hållit sammanträde i målet samt syn på stället.

VAD PARTERNA HAR ANFÖRT

Bolaget och länsstyrelsen har anfört i huvudsak följande.

BOLAGET

Fastigheten Y och även de gamla täktytorna på fastigheten X har lovordats av byrådirektörerna på länsstyrelsen som placering för täktverksamhet under 1990- och 2000-talen. Man har uttryckligen menat att denna lokal redan är vigd åt täktverksamhet och ligger utanför det skyddsvärda partiet av åsformationen. Enligt bolagets uppfattning gick det lite för fort när klassningen runt täkten fast-ställdes, detta eftersom fastigheten Y är taxerad som industrifastighet. Klassningsområdet är endast inritat för hand på en grov karta och bolaget bestrider att täkten omfattas av klass 1-området. Den person som tog fram beslutsunderlaget inför klassificeringen upprättade under 2009 en ansökan om täkttillstånd åt bolaget. I miljökonsekvensbeskrivningen till ansökan skrev han då bl.a. att eftersom ansökan berörde en relativt liten yta av åsen och uttaget avsåg kvarstående tidigare tillståndsgivna mängder, bedömdes inte det ansökta uttaget ge någon ytterligare negativ inverkan på naturmiljön i området.

Bolagets ansökan har tre huvudsyften och det är att ge samhället produkter som det har stort behov av, att återställa täktområdet som lagen kräver till en yta som medger framtida produktivitet samt att återbeskoga.

Innan den nu aktuella ansökan lämnades in till MPD skedde samråd med byrådirektören Ö O vid länsstyrelsen. Man kom fram till att man borde hålla sig till redan påverkad mark och bottensänka för att uppnå detta önskemål samt undvika de höga slänterna mot den gamla åsen. Den ansökan som lämnades in till MPD kom i huvudsak att formuleras utifrån detta, dock att bolaget även sökte tillstånd på en liten del orörd mark på fastigheten X, nordväst om tidigare uttag. Bolaget är dock berett att backa från det så att man bara påverkar gammal täktbotten och ingen orörd mark eller höga bevarandevärda grusslänter. Bolaget skulle dock gärna vilja bryta i slänterna och ”lägga omkull” dem till en framtida efterbehandling och inte bryta ner täktbotten så mycket djupare.

Slänterna innehåller bättre material än täktbotten. Bottensänkning är ett sämre alternativ för utvinning av panssand och filtersand. En brytning av slänterna skulle till viss del innebära att tidigare orörd mark skulle tas i anspråk. Om de skulle lämna botten på +92 meter, ta i anspråk båda fastigheterna och få bryta slänterna skulle de nå upp till ett uttag om 290 000 ton. Detta skulle vara bättre för utfallet av panssand och filtersand samt för efterbehandling. En bottensänkning till +90 meter på båda fastigheterna på enbart tidigare rörd mark sannolikt skulle möjliggöra ett uttag på över 200 000 ton, men inte den eftersträvade efterbehandlingen.

Täkten är avsedd att leverera specialprodukter, främst panssand och filtersand samt andra täktspecifika produkter enligt ansökan. Företagets verksamhet är uppbyggd kring detta.

Bolaget bedömer att det finns en avsättning och har i flera omgångar fått förfrågningar om köp av tækten, men har inte velat sälja bort den. Att bara ta ut de små volymerna som har medgetts i de senaste tillstånden skulle innebära att verksamheten går mot ett avslut i stället för en större satsning. Bolaget har investerat i ett sorteringsverk till tækten.

Länsstyrelsens begränsade beslut medför att företaget inte lönsamt kan etablera verksamheten, eftersom specialproduktionen ska sorteras fram från större volymer.

För att sälja 50 000 ton specialprodukt bör företaget ha cirka fyra gånger den volymen att hantera totalt.

MPD har misstolkat ansökan och miljökonsekvensbeskrivningen. MPD har i stället för att bedöma miljöbelastningen felaktigt försökt tolka behovsmarknaden. Alternativt har MPD tolkat det som att 50 000 ton räcker som försäljningsvolym av pannsand och filtersand, men vad MPD då har missat är att denna volym först ska utsorteras. Vidare har MPD resonerat kring att tidigare gjorda uttag varit små och att närområdet saknar behov av specialprodukter. Förklaringar har lämnats i ansökan och miljökonsekvensbeskrivningen, men MPD har valt att tolka dem på ett felaktigt sätt.

Närområdet är inte det huvudsakliga försäljningsområdet vad gäller specialprodukterna, utan dessa är avsedda att packas och säljas med hela Sverige som mottagare. Att man tidigare haft en sparsam produktion beror på att bolaget avser att satsa ytterligare på paketering och hantering för den försäljningen. Man har nu i flera år väntat på att få ett tillstånd som medger denna fortsatta satsning på den typen av verksamhet. Att behovet finns över riket är det inga tvivel om och sådant material ska tas från den här typen av täkt. Med tanke på de rikstäckande miljömålen bör täkten i Lomben anses vara ypperligt väl placerat eftersom verksamheten där inte skadar vattenförsörjning eller medför något ingrepp på annan mark än tidigare täktbotten. Material som säljs från denna täkt är dessutom material som samhället behöver och som inte går att finna var som helst.

Bolagets förhoppning är att den ansökta volymen ska kunna säljas under den tillståndsgivna tiden. Många täkter läggs ner och en förhoppning är att kunna förpacka och sälja på längre avstånd. I dag transporteras produkterna från söder mot norr. Pannsand används i botten på förbränningsugnar och det är ett av få material som inte ersatts av helkross.

Det material som blir över sedan pansanden och filtersanden har sorterats ut skulle sannolikt till stor del kunna bli aktuellt som sandningssand och möjligen till betongindustrin. Det skulle absolut finnas en avsättning för restprodukten i närområdet.

MPD har påpekat vikten av efterbehandlingen. Den av MPD tillståndsgivna volymen skulle endast finansiera en enkel, men inte tillfredsställande efterbehandling av området. Den skulle inte heller medge någon affärssatsning på försäljning av pansand och filtersand. Bolaget önskar åtgärda de gamla skadorna på fastigheten X samt bryta ner till nivån +88 meter, detta för att överhuvudtaget kunna efterbehandla och för att få lönsamhet på försäljning av specialprodukter.

Bolaget vill bottensänka och göra ett uttag från både fastigheten X och Y. Den nivå som bolaget ligger på i dag, +92 meter, är 5–6 meter ovan grundvattnet i ett icke kapillärsugande sterilt material. Bolaget önskar få gå ner till +88 meter på redan påverkad yta i sandöknen. Detta skulle möjliggöra åter-beskogning av hela ytan, eftersom man då kommer till kapillärsugande skikt som inte är lika sterilt. MPD:s beslut skulle däremot medföra att sandöknen skulle bestå i all framtid. På 1960-talet gjordes stora uttag på fastigheten X. Av den återplantering som gjorts på 1960-talet finns bara enstaka träd kvar eftersom tallplantorna inte har klarat av att leva där. Efter provgrävningar vet man att en bottensänkning till +88 meter skulle ligga metrar över grundvattennivån och ge en chans för kapillärsugning vid en framtida efterbehandling med plantering. Ägaren av till fastigheten X vill kunna återbeskoga sin fastighet.

Schaktslänterna på fastigheten Y är i dagsläget dubbelt så branta som de naturliga. Ett ”omkulläggande” av slänterna är också ett önskemål från bolaget i efterbehandlingsavseende. Det skulle innebära att slänterna i tåkten skulle ges samma lutning som omkringliggande orörda slänter och därmed ges en förutsättning för växtlighet.

LÄNSSTYRELSEN

När området skulle naturvärdesklassas på 1990-talet noterade man att det fanns täktverksamhet, och det har ibland gjorts vissa anpassningar av avgränsningen av naturvärdena. Det aktuella området ligger nedanför högsta kustlinjen och är en del av Överkalixåsen. Åsen är tydligt utformad, vilket inte är så vanligt i området. Naturvärdet går både norr och söder om tåkten och börjar lite smygande, men ökar i storlek. Åsen sträcker sig ut i havet. Åsen är beskriven, utpekad och har ett högt geologiskt värde. Det är ett klass 1-område i sin helhet och länsstyrelsen kan därför endast medge ett mindre uttag. Länsstyrelsen har att hålla sig till klass 1 och det finns inget underlag som visar att naturvärdena ska reduceras till klass 2. När man pekade ut naturvärdesområdet inkluderades täktområdet, trots att man hade kunnat välja att exkludera det. Ett ianspråktagande av fastigheten X skulle medföra en utvidgning till intilliggande naturvärden. Fastigheten X är en del av naturvärdet, trots att den tidigare påverkats, och tillstånd har därför inte getts där. Det tillstånd som har meddelats av MPD är vad länsstyrelsen kan medge.

Det område som MPD har markerat på kartan tillhörande tillståndet medger en något större brytning än 18 000 ton. Marginalen syftade till att möjliggöra efterbehandling och att inte begränsa mängden alltför kraftigt. Länsstyrelsen anser att en sänkning av nivån till +90 meter kan accepteras, men anser att man inte ska gå utanför det rödmarkerade området på kartan som bilagts tillståndet.

Länsstyrelsen höll ett samråd med bolaget efter den förra ansökan som avslogs och då diskuterades förutsättningarna för verksamhet på platsen. Det framfördes att det måste finnas avsättning för särskilda ändamål och SGU har en lista på användningsområden för naturgrus. Det har funnits många naturgrustäkter i Norrbotten, vilka i huvudsak har försett marknaden med krossgrus. Sedan 2008, när ny lagstiftning antogs, har de flesta grustäkterna efterbehandlats. De täkterna som har tillåtits har mer och mer fått begränsade tillstånd. Omställning till andra material måste ske och länsstyrelsen försöker se till att det finns material på marknaden, men inte alltför mycket. Den restriktiva hållningen har ett pedagogiskt syfte att marknaden ska verka för en omställning till alternativa material. När länsstyrelsen ska pröva

tillstånd till täkt är de bundna av det som står i 9 kap. 6 f § miljöbalken vad gäller naturvärdet och avsättning. Täkten ska vara lämplig i förhållande till vad den ska användas till. Andelen slutprodukt ska vara så stor som möjligt och hänsyn ska tas till omgivande naturvärden. Med anledning av lagändringen 2008 ger länsstyrelsen tillstånd till det den anser att den kan motivera utifrån naturvärden och hur behovsbilden ser ut i området. Vid tillståndsprövning måste alla behandlas lika.

Med hänsyn till i området befintliga naturvärden och det till synes begränsade behovet av grus och sand har den tillståndsgivna mängden begränsats av MPD. Något som styrker bolagets behovsanalys har inte redovisats. Någon begränsning i tillståndet för vad sökta mängder sand och grus får avsättas för bedöms inte vara möjlig att besluta om. Av denna anledning är det viktigt att sökta mängder material står i rimliga proportioner till samhällets behov av, i det här fallet, specialsand.

Det har inte varit något uttag ur täkten sedan 2010 enligt miljörapporterna. MPD har gett tillstånd till en mängd som den anser att det finns avsättning för. Avsättningen för panssand i Norrbotten är begränsad. Marknaden ligger i stället relativt långt bort och det finns dessutom redan etablerade leverantörer. Utanför Piteå ligger den s.k. Pitholmstäkten. Från den levereras panssand till förbränningsanläggningar söder om Sundsvall. Pitholmstäkten ligger i ett naturvärdesklass 3-område.

Länsstyrelsen kan inte begränsa avsättningen till enbart panssand, utan måste sätta ansökan i relation till hur behovet ser ut på plats. Vid behovsprövningen har länsstyrelsen begränsat sig till att se till Norrbotten och eventuellt Västerbotten. MPD:s beslut är inte ett helt avslag, utan ett tillstånd till de mängder grus och sand som kan motiveras enligt 9 kap. 6 f § miljöbalken. Om avsättningen av den tillståndsgivna mängden grus och sand på marknaden är större än förväntat får bolaget återkomma med en förnyad ansökan.

Vad gäller efterbehandling anser inte länsstyrelsen att släntlutningen i omgivningen behöver följas. I det omgivande landskapet saknas sandiga ytor. Det finns biologiskt liv och hotade arter som är knutna till sand och poröst material. Man har i täkter

kunnat konstatera att det finns biologiskt liv i slänter. Det är inte positivt att lägga på feta moränmassor och det är något de avråder från. Att sträva efter att få skogsplantering på varje yta är inget självändamål och att låta slänterna vara öppna och nakna är snarare positivt. Att slänterna i den aktuella täkten skulle innehålla bättre material än i täktbotten framgick inte av ansökan. Slänterna rör naturvärden och ett uttag därifrån kan därför inte tillåtas. Den södervända slänten på fastigheten X kan vara viktig ur ett biologiskt perspektiv och det finns inget behov av att jämna ut den. Det är viktigt att behålla höjderna och att man håller sig till de ytor som redan är påverkade. En efterbehandling behöver inte betyda att jämna ut slänter, utan att man tar bort högar som ligger i släntfötter och städar upp.

Av bolaget gjorda volymeräkningar

Bolaget ålades i samband med den syn på stället som mark- och miljödomstolen hållit att inkomma med ett antal volymeräkningar av möjliga uttagsmängder vid olika givna avgränsningar i plan och höjd. Bolaget har redovisat sammanlagt sex olika alternativ, där tre alternativ endast berör fastigheten Y (A3-A5) och tre alternativ berör båda fastigheterna X och Y (A1, A2 och A6). Sammanfattningsvis innebär alternativen följande.

Alternativ	Fastigheter Kalix Lomben	Uttagsmängd	Avgränsningar
A1	X och Y	290 000 ton	Tidigare orörda ytor berörs genom att branta slänter schaktas ner. Täktbotten följer vägens höjder (+90--+96)
A2	X och Y	163 000 ton	Bara inom tidigare påverkade ytor. Täktbotten följer vägens höjder (+90--+96)
A3	Y	115 000 ton	Bara inom tidigare påverkade ytor. Täktbotten följer vägens höjder (+90--+91)
A4	Y	74 800 ton	Bara inom den av länsstyrelsen tillståndsgivna ytan. Täktbotten följer vägens höjder (+90--+91)
A5	Y	146 000 ton	Bara inom tidigare påverkade ytor. Täktbotten +88
A6	X och Y	204 000 ton	Bara inom tidigare påverkade ytor. Täktbotten +88 för Y och för X följer täktbotten vägens höjder (+90--+96)

I samtliga alternativ bevaras trädriddarna mellan vägen och täktområde.

Bolaget har förordat i första hand alternativ A1 och i andra hand alternativ A6.

Länsstyrelsen har beretts tillfälle att yttra sig över de redovisade alternativen och har anfört i huvudsak följande. Länsstyrelsen har tidigare frågat efter vilket behov bolaget har av nu sökta mängder sand och grus med hänsyn till de förhållandevis små uttagmängder som redovisats för den aktuella täkten. Vid sammanträdet och synen som hållits i mark- och miljödomstolen framkom att bolagets behov av material omfattar bl.a. större mängder panssand. Vid avslutningen av synen i täkten påtalade bolaget att det behov som bolaget har är samma som BDX Företagen AB har och att sanden skulle avsättas för samma ändamål. Bolaget uppgav att det har intresse av att få tillstånd till en större mängd eftersom bolaget avser att ”sälja tillståndet” till, som länsstyrelsen uppfattar det, i första hand BDX-bolaget. Länsstyrelsen förstod det som att den ansökta mängden sand och grus har anpassats för något annat bolags behov. – I Norrbottens län har uttagmängderna av naturgrus stadigt minskat sedan många år tillbaka. Det finns flera orsaker till detta, men de viktigaste är det övergripande miljömålet om minskade uttag av naturgrus, ändrad lagstiftning, teknikutvecklingen samt en restriktiv tillståndsgivning. – För de ändamål som bolaget avser att avsätta utbruten sand finns en etablerad täkt i Piteå, Pitholmstäkten. Det gällande tillståndet för den täkten meddelades i oktober 2014 och medger uttag av 1 000 000 ton naturgrus under en period av fem år. Från den täkten produceras torkad panssand, kabelsand m.m. Precis som när det gäller täkten i Lomby krossas även restmaterial upp. Verksamhetsutövaren i Pitholm har vid tillståndsgivningen redovisat ett tydligt behov och har en etablerad avsättning. – Om överklagandet bifalls kommer tillståndsgivna mängder naturgrus att öka, varpå en ökning av förbrukningen av naturgrus är att förvänta. Genom att nyttja bulvaner kan bolag komma att få tillgång till nya mängder naturgrus genom att presentera samma materialbehov. – Det är mycket viktigt att sökta mängder material står i rimliga proportioner till samhällets behov av, i det här fallet, specialsand. Förbrukningen av sand från täkten har över åren varit förhållandevis låg och länsstyrelsen bedömer att något större behov av specialsand inte finns inom taktens avsättningsområde. Med hänsyn till naturvärdena i området och behovet av specialsand anser länsstyrelsen att tillstånd inte ska meddelas utöver de mängder som MPD:s beslut medger och inom meddelad avgränsning. Ytterligare mängder kan inte motiveras.

DOMSKÄL

MPD har gett bolaget tillstånd att bedriva täktverksamhet på bolagets egen fastighet Y. Vad mark- och miljödomstolen ska ta ställning till är om bolaget ska tillåtas att bedriva täktverksamhet även på fastigheten X och om bolaget ska tillåtas att ta ut en större mängd grus och sand än vad MPD har beslutat om.

En allmän utgångspunkt vid markanvändning är att markområden ska användas för det eller de ändamål för vilka områdena är mest lämpade med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov. Täktverksamhet innebär uttag av naturresurser som inte är förnyelsebara, och naturgrus och natursand får tillgodogöras om det är förenligt med en långsiktig god hushållning och bara när det inte är möjligt att ersätta gruset eller sanden med något annat material.

I tillstånd till täktverksamhet ska enligt 22 kap. 25 § miljöbalken anges bl.a. verksamhetens läge och omfattning samt den tid som tillståndet ska gälla. När den tid som tillståndet gäller har löpt ut kan verksamhetsutövaren på nytt ansöka om tillstånd att få bryta material. Oavsett om den nya tillståndsansökan avser tidigare tillståndsgivet men inte utbrutet material, fördjupning eller utvidgning av tidigare täktområde eller brytning i helt nytt område är verksamheten, vid tillämpningen av miljöbalkens bestämmelser, att anse som ny verksamhet för vilken miljöbalkens regler gäller fullt ut och inte som pågående verksamhet (se dåvarande Miljööverdomstolens avgörande MÖD 2006:29). Det saknar härvid betydelse om verksamheten återupptas efter en period utan tillstånd.

Den särskilda bestämmelsen om behovsprövning avseende täkter som tidigare fanns i dåvarande 9 kap. 6 a § miljöbalken togs bort den 1 augusti 2009. I förarbetena till de nya bestämmelserna om täkt av naturgrus och torv betonas dock att frågan om resurshushållningen ska beaktas vid en prövning om tillstånd och att detta är särskilt viktigt vid nyetablering av en täkt (prop. 2008/09:144 s. 12 f). I förarbetena uttalas vidare att verksamhetsutövaren ska visa i ansökan om tillstånd till täkt att det är förenligt med god hushållning att utvinna materialet samt att en ansökan kan avslås med motiveringen att behovet kan tillgodoses med material från en annan täkt. Det

är sökanden som måste visa att det finns ett objektivet behov av att använda naturgruset.

Överkalixåsen har vid inventering av naturgrus getts naturvärdet klass 1 i berört område. Områden i den naturvärdeklassen anses regelmässigt ha stort värde ur miljösynpunkt. Bolaget har ifrågasatt riktigheten av klassningen av åsen vid den aktuella platsen. Någon utredning som skulle kunna utgöra underlag för en ändrad bedömning av åsens naturvärde på platsen har emellertid inte lagts fram.

Till skillnad från fastigheten Y har någon täktverksamhet på fastigheten X inte bedrivits sedan 1960-talet. Området på fastigheten X har efterbehandlats och getts en naturlig släntlutning och viss etablering av träd har skett. En utvidgning av det befintliga täktområdet till att omfatta även fastigheten X skulle innebära att efterbehandlad mark på nytt tas i anspråk. Mot bakgrund av områdets naturvärde och den restriktivitet som råder när det gäller tillstånd till grus- och sandtäkter, anser mark- och miljödomstolen, i liket med MPD, att någon täktverksamhet på fastigheten X inte bör tillåtas.

När det sedan gäller frågan om vilket uttag som kan tillåtas på fastigheten Y gör mark- och miljödomstolen följande överväganden.

Mark- och miljödomstolen delar MPD:s bedömning att en utvidgning av täkten på fastigheten Y medför att en alltför stor del av åsen tas i anspråk och att det inte bör tillåtas. Tillstånd till uttag av grus och sand från hittills orörda ytor och från slänter ska följaktligen inte lämnas. Mot den bakgrunden och då något tillstånd till täktverksamhet på fastigheten X överhuvudtaget inte lämnas, är det inte aktuellt att ge tillstånd till uttag överstigande 146 000 ton (alternativen A1, A2 och A6).

Bolaget har i mark- och miljödomstolen anfört att tanken är att sälja specialprodukter från täkten i hela landet samt att det är bolagets förhoppning att den ansökta volymen ska kunna säljas under den tillståndsgivna tiden. Någon närmare

utredning som visar på hur stort behovet av specialsand utanför regionen är har inte lagts fram i målet. Bolagets uppgift om att produkterna i dag transporteras från söder mot norr talar dessutom i viss mån för behovet söderut redan är tillgodosett med material från andra täkter. Mark- och miljödomstolen finner dock att en något större uttagsvolym på fastigheten Y kan tillåtas än den som MPD har beslutat.

Enligt mark- och miljödomstolens bedömning bör täktbotten inte ligga på en nivå som understiger omgivningens markhöjder längs den intilliggande vägen. Tillstånd till ett uttag ned till nivån +88 meter (alternativ A5) lämnas följaktligen inte.

Det av bolaget framräknade alternativet A3 innebär ett uttag av 115 000 ton, samtidigt som trädridån mot den angränsande vägen bevaras, endast redan påverkade ytorna inom fastigheten Y tas i anspråk, de branta slänterna behålls och täktbotten anpassas så att den ansluter till omgivningens markhöjder längs vägen (med lägsta nivå +90 meter). Ett uttag i enlighet med det alternativet kan inte anses medföra ett så omfattande ingrepp i naturmiljön att kvarvarande del av åsen skulle sakna värde ur naturmiljösynpunkt. Mark- och miljödomstolen gör bedömningen att det finns en efterfrågan på specialprodukterna filtersand och panssand motsvarande ca 25 % av den volymen och att dessa produkter inte kan ersättas av krossat bergmaterial. Enligt mark- och miljödomstolen kan tillstånd till ett uttag i enlighet med det alternativet lämnas.

Mark- och miljödomstolen finner således att MPD:s beslut bör ändras på så sätt att tillstånd lämnas till ett uttag på fastigheten Y på totalt 115 000 ton, inklusive det befintliga upplaget på ca 32 000 ton. Det område på fastigheten inom vilket uttag får sker framgår av den till domen bifogade kartan, domsbilaga 1.

Bolaget har framfört önskemål om att mark- och miljödomstolen uttalar sig om hur efterbehandlingen lämpligast bör ske. Domstolen finner dock inte skäl att besluta om på vilket sätt efterbehandlingen ska ske. Enligt MPD:s beslut ska efterbehand-

lingen ske i samråd med tillsynsmyndigheten, och domstolen finner inte anledning att ändra MPD:s villkor.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se domsbilaga 3 (DV 427)

Överklagande senast den 18 september 2015

Kristina Johnsson

Henrik Bergström

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Kristina Johnsson och tekniska rådet Henrik Bergström. Föredragande har varit beredningsjuristen Sara Fritzon.